

12. Детальніше про таку ідеологію див.: Кампо В.М. Місцеве самоврядування і непідприємницькі організації / В.М. Кампо // Проблеми законодавства для непідприємницьких організацій: Матеріали Всеукр. конференції з питань законодавства для непідприємницьких організацій. – К.: ТОВ «ІКЦ ЛЕСТА», 2005. – С. 75.
13. Детальніше про правовий менталітет див.: Павловська-Кравчук В. Поняття і сутність правового менталітету: проблеми методології / В. Павловська-Кравчук // Вісник Академії правових наук України. – 2010. - № 4 (63).

Рецензент: суддя Конституційного Суду України, професор кафедри муніципального права Академії муніципального управління Кампо В.М.

УДК 342

Чернолуцький Р.В.,
к.ю.н., докторант кафедри
конституційного, адміністративного та
міжнародного права Маріупольського державного
університету

ЗАКОНОПРОЕКТУВАННЯ ЯК ПОЧАТКОВА СТАДІЯ ЗАКОНОДАВЧОГО (ЗАКОНОТВОРЧОГО) ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОНТОГНОСЕОЛОГІЧНИХ КРИТЕРІЇВ

У дослідженні розглядаються онтогносеологічні критерії законопроектування, як початкової стадії законодавчого (законотворчого) процесу в Україні, визначаються теоретичні підходи до визначення впливу законопроектування на кінцевий результат законотворчості в його результативних вимірюваннях, розглядаються відповідні критеріально-стадійні характеристики законопроектування, досліджуються властивості законопроектної діяльності, як окремої соціальної та процесуальної системи і стрижневого елемента законотворчого процесу.

В исследовании рассматриваются онтогносеологические критерии законопроектирования, как начальной стадии законодательного (законотворческого) процесса в Украине, определяются теоретические подходы к определению влияния законопроектирования на конечный результат законотворчества в его результативных измерениях, рассматриваются соответствующие критериально-стадийные характеристики законопроектирования, исследуются свойства законопроектной деятельности, как отдельной социальной и процессуальной системы и стержневого элемента законотворческого процесса.

The ontognoseologys criteria of legislative drafting are examined in this research, as to the initial stage of legislative (lawmaking) process in Ukraine, the theoretical going is determined near the decision of influence of legislative drafting on end-point of legislative process in his effective measurings, the proper criterion-phasic descriptions of legislative drafting are examined, properties of legislative drafting activity are probed, as a separate social and judicial system and cored element of legislative (lawmaking) process.

Постановка проблеми. Демократичні перетворення в Україні, масштабність державно-правових реформ об'єктивно зумовлюють

важливість врахування якісно нових тенденцій у державностворюючих процесах, які народжуються в державно-організованому соціумі та є пов'язаними зі становленням демократичної правової державності. Саме вони висуваються абсолютно нові вимоги щодо ініціації, розробки і підготовки законодавчих рішень, вдосконалення системи вітчизняного законодавства [1, с. 3].

Динамічні зміни, які мають місце у всіх сферах суспільного життя України, її наполегливі бажання «пов'язати», «поєднати», та врешті-решт кінців гармонізувати, європейську перспективу з євразійською співпрацею, не тільки актуалізують дослідження процесу створення закону, як основного регулятора суспільних відносин, визначення процесуального «ланцюжка» та стадійності у цій вкрай соціально-важливій, специфічній, телеологічно-обґрунтованій діяльності, але й акцентують увагу саме на процесі створення проекту нормативно-правового акту, який у випадку прийняття Парламентом держави, стає законодавчим актом – законом зі всіма притаманними йому властивостями та буде регламентувати та регулювати низку найважливіших суспільних відносин та буде володіти вищою юридичною силою відносно всіх інших нормативно-правових актів підзаконного порядку.

А це об'єктивно вимагає активізації наукових досліджень процесу і основних напрямів розвитку законодавчої (законотворчої) діяльності, на стані якої перманентно позначаються і в якій відбиваються труднощі та особливості перехідного стану суспільства і держави, що якраз й має своїм слідством інтенсифікацію законотворчості. Тому, *метою* даної статті є дослідження онтогносеологічних критеріїв законопроектування, як початкової стадії законодавчого (законотворчого) процесу в Україні.

Ступінь наукової розробки теми. Слід зазначити, що окремим загальнотеоретичним і практичним аспектам законопроектування присвячені праці вітчизняних і зарубіжних авторів: С. С. Алексєєва, Л. Ф. Апта, Ю. Р. Арзамасова, Н. В. Артікуци, В. М. Баранова, І. Л. Брауде, Ж.-Л. Бержеля, Дж. Бейтса, Р. К. Бержерона, О. В. Богачової, А. В. Богачова, Н.А. Власенко, О. А. Гаврілова, Т. В. Губаєвої, Ж. О. Дзейко, Т. О. Дідича, О. В. Зайчука, Р. Ієрінга, Т. В. Кашаніної, Д. А. Керімова, О. Л. Копиленка, Л. Мадера, Д. А. Монастирського, А. Нашиць, М. П. Недюхи, Н. М. Оніщенко, А. С. Піголкіна, С. А. Погорєлової, П. М. Рабіновича, А. О. Селіванова, В. Ф. Сиренка, О. Ф. Скаун, І. С. Терлецької, А. Ф. Ткачука, Ю. О. Тихомирова, Д. В. Чухвичева та ін.

Проте, слід наголосити, що вказані автори, не дивлячись на глибоке опрацювання онтологічних, методологічних, аксіологічних і праксеологічних проблем профільного характеру, основну увагу в своїх роботах усе ж таки приділяли дослідженню загальних аспектів проектування законодавчих та інших нормативно-правових актів, опускаючи найважливіші й різноманітніші характеристики законопроектування і взагалі законопроектної діяльності, як своєрідного

соціального, багато в чому переднормативного, інтелектуального, політичного і політологічного феномена, організаційного і процесуально-процедурного блоку питань, навколо якого «крутиться» та обертається вся нормопроектна, в тому числі й законотворча діяльність в державі і, отже, нормування, регламентація і, як наслідок, правове регулювання соціальних процесів.

Виклад основного матеріалу. Необхідно відзначити, що теоретичні напрацювання у сфері законодавчого (законотворчого) процесу в Україні вітчизняною юридичною наукою характеризуються, по-перше, вельми загальним підходом, що розчиняється переважно та обмежується проблематикою розробки законів і, по-друге, обмеженістю системного багаторівневого аналізу його етапно-стадійної характеристики і ключових елементів, стрижньовим з яких є законопроекування.

Причому, законопроекування тут слід розуміти, як окремий і системний вид юридичної діяльності і самостійну процедуру, яка складається з певної послідовності стадій, і має визначальний вплив на кінцевий результат законотворчості в його результативних вимірюваннях, а саме:

- онто-гносеологічному – розуміння та пізнання сутності нормопроекування законодавчих актів як початкової діяльності, що фактично конститує та легалізує державність та публічну владу держави – Авт.;

- аксіологічно-методологічному – визначення суспільної та державної цінності нормопроекування законодавчих актів, як структуроутворюючого та державно утворюючого феномену держави, правового статусу її державних інститутів та громадян, інституцій громадянського суспільства та господарюючих суб'єктів тощо – Авт.;

- діяльнісно-функціональному – визначення управлінського потенціалу нормопроекування законодавчих актів, що спрямоване на вироблення алгоритму діяльності державних та недержавних інституцій, їх взаємодії між собою в інтересах дотримання, реалізації, захисту, охорони, гарантування прав і свобод людини та громадянина – Авт.;

- стабілізуючому – визначення ролі нормопроекування законодавчих актів у створенні правової системи держави, що стабілізує правове становище її інституцій та правовий статус суб'єктів, що діють на її теренах, а також стабілізує систему публічної влади, що здійснюється від імені держави;

- моделюючому – визначення ролі нормопроекування законодавчих актів у становленні оптимальної нормативної моделі розвитку та функціонування соціуму та держави;

- стандартизуючому – визначення ролі нормопроекування законодавчих актів у виробленні загальних нормативних підходів та зразків до врегулювання найважливіших суспільних відносин, що мають конституююче значення для належного, стабільного та оптимального функціонування соціуму та держави;

- потенційно-регулятивному – визначення потенціалу нормопроєктування законодавчих актів у проспективному регулюванні майбутніх конституційно-правових відносин, що виникають на основі розвитку вже діючих відносин, що були врегульовані попередніми законодавчими актами – Авт.;

- комунікативно-евристичному – визначення значення та ролі нормопроєктування законодавчих актів у створенні системи соціально-правових та нормативно-правових комунікацій, заснованих на моделях поведінки суб'єктів права, що містяться в нормах права та їх самостійної поведінки, що формуються та витікають з так званих «законних інтересів» – Авт.;

- соціально-ефективному – визначення значення та ролі нормопроєктування законодавчих актів у реалізації телеологічних домінант становлення, функціонування та розвитку соціуму на різних його рівнях та держави, що виступає гарантом існування державно організованого соціуму – Авт.;

- нарративному – визначення ролі нормопроєктування законодавчих актів як важливого феномену, що є універсальним, оптимальним і ефективним засобом, в унормуванні соціальних відносин, що розвивався в ретроспективі людської історії та практики, та здійснювався шляхом розробки та прийняття законодавчих актів.

Телеологічною домінантою сучасного законопроєктування є, перш за все, розробка проєкту законодавчого акту, який спрямований на регламентацію складної системної парадигми дій уповноважених суб'єктів, що вирішують складні соціальні завдання шляхом застосування норм права, з метою досягнення чітко визначених соціальних результатів.

Таким чином, виникає складна система координат, в якій чітко визначаються відповідні критеріально-стадійні характеристики законопроєктування, що включають до себе:

- розробку, шляхом застосування наукових методів пізнання соціально-правової реальності та відповідних організаційних засад комплексного правового регулювання – «філософії» закону, його концептуальної основи, а також, шляхом застосування юридичної техніки, специфічних внутрішніх вад нормативно-правового акту – архітектоніки («скелету» закону – Авт.), його «мови» (термінологічного навантаження та його інтерпретаційного супроводження – Авт.) та форм вираження закону, в залежності від рівня його узагальнення (основи законодавства, кодекс, простий закон тощо);

- визначення об'єкту регулювання та регламентації закону, проєкт якого потрібно розробити, тобто визначення та виокремлення сфери, групи, виду та конкретних суспільних відносин, що будуть врегульовані за допомогою норм права;

- визначення кола суб'єктів, які несуть відповідальність за реалізацію телеологічних домінант, зазначених у проєкті закону, шляхом наділення їх компетенцією – відповідними правами та обов'язками (повноваженнями –

Авт.) та правом здійснювати управлінські функції у відповідній сфері соціального життя (визначення предмету/предметів відання для зазначених суб'єктів – Авт.);

- розробку в проекті закону кінцевих цілей реалізації закону шляхом виявлення та визначення феномену «соціального ефекту»;

- розробку проекту законодавчого акту, як кінцевий результат законопроекування;

- здійснення моніторингу на всіх етапах законопроекування, який є частиною моніторингу, що здійснюється в рамках та на всіх етапах та стадіях законотворчого процесу.

Законопроекування грає вкрай важливу роль та має практичне значення в підвищенні якісних характеристик закону, як сукупності його властивостей, що обумовлюють його придатність задовольняти найважливіші потреби державно-організованого соціуму, відповідно до його основного соціально-регулятивного призначення. Звідси об'єктивується необхідність врахування вже на стадії нормопроекування наукової обґрунтованості закону, його соціальної актуальності і необхідності, наближення до потреб життя соціуму та окремих його членів, а також забезпечення ефективності впливу законодавчих розпоряджень на соціально-економічний розвиток держави і суспільства. Тому сьогодні актуалізується всебічне комплексне дослідження теоретичних і нормативно-правових аспектів законопроекування, перш за все, як:

а) найважливішої і стрижневої стадії законодавчого (законотворчого) процесу;

б) найважливішої передпарламентської стадії законодавчого (законотворчого) процесу;

в) основної інтелектуально-телеологічної складової частини законодавчого (законотворчого) процесу в єдності його нинішнього стану, принципів, функцій і необхідної модернізації, як результату природничо-історичного та онтосуб'єктивного впливів різноманітних соціальних чинників;

г) початкового (фактично, ще доправового – Авт.) процесу регулювання шляхом нормативізації найважливіших або найбільш поширених у соціумі соціальних відносин на їх етапі трансформації у відносини загальнообов'язкового характеру;

д) початкового етапу усунення правових лакун і колізій в національному законодавстві, дезавування феноменів «аналогії права» і «аналогії закону» [2];

ж) початкового етапу в процесі соціального контролю і багатоступінчатого, різносуб'єктного і різнооб'єктного моніторингу, що пронизуючого всі стадії законодавчого (законотворчого) процесу;

з) процесу, що має вихід на рівень стабільного існування всього соціуму, кожного окремого з його членів, всієї системи публічно-владних інститутів;

е) найважливішого елемента загальносоціальної і індивідуальної правової культури;

и) найважливішого елемента загальносоціального і індивідуального інформаційного забезпечення;

й) початкової та суттєвої складової конституційно-правового забезпечення і супроводу всіх найважливіших соціально-правових і державно-правових процесів;

к) організаційно-правового феномена, що реалізовується за допомогою використання правил юридичної техніки.

Системний аналіз теоретико-правових аспектів законопроекування, встановлення тенденцій його розвитку, нормативно-правове, організаційне і наукове забезпечення законопроектної діяльності, як окремої системи і стрижньового елемента законотворчого процесу дозволяє:

- виявити суть, зміст, завдання, основні елементи і характеристики, принципи законопроекування;

- здійснити аналіз нормативно-правового регулювання законопроектної діяльності в Україні, особливостей її наукового, організаційного і нормативного забезпечення і супроводу;

- дослідити законопроекування у фокусі визначеної, достатньо чіткої, багато в чому стереотипної, процесуально обумовленої процедури, яка:

а) має складну інституціонально-діяльнісну структуру;

б) має етапно-стадійну організацію, що чітко виявляється і проявляється у її комплексній характеристиці;

в) володіє суб'єктною складовою;

г) характеризується низкою телеологічних домінант, досягнення яких є пов'язаним з дотриманням раціонально обґрунтованої системи послідовних етапів і стадій законопроекування, з чітким визначенням конкретних завдань, змісту і особливостей діяльності суб'єктів законопроекування на кожній стадії;

- встановити соціальні, об'єктивні і суб'єктивні чинники, які впливають на:

а) ефективність законопроекування;

б) безпосередньо сприяють забезпеченню його системності;

в) його належне телеологічне забезпечення і супровід у вигляді достовірних постанови мети (від рос. целеполагания – Авт.) та досягнення мети – ціледосягання (від рос. целедостижения – Авт.);

г) затвердження принципів гуманізму і демократизму в процесі і у результаті його здійснення;

г') формування і обґрунтування критеріїв оцінки законопроектів на предмет їх ефективності;

д) можливість формулювання основних вимог по забезпеченню якості законопроектної діяльності (належний та компетентний суб'єкт, його статусні ознаки та кваліфікаційні характеристики, створення належних умов діяльності, що включають належне матеріально-технічне і фінансове забезпечення тощо);

- усвідомити і характеризувати законопроекування, тобто специфічну, телеологічно-, організаційно-, інтелектуально-, процесуально- і процедурно обумовлену діяльність належних суб'єктів з розробки і підготовки проектів законодавчих актів, як системний комплекс найважливіших стадій законодавчого (законотворчого) процесу в державі.

Висновки. Резюмуючи, слід зазначити, що, по-перше, саме в органічній єдності змістовних, функціональних та ціледосягальних складових законопроекування, воно проявляється як системне ціле; по-друге, законопроекування як соціально-нормативний феномен, є вирішальним чинником державно організованого соціуму, який суттєвим чином впливає на становлення правової системи держави; по-третє, саме законопроекування характеризується найбільш високим рівнем інтелектуального та організаційного навантаження, що дає можливість обґрунтовано називати законодавчий процес – процесом законотворчим, що найбільш достовірно відображає сутність, значення та роль цієї діяльності в становленні, функціонуванні та розвитку держави.

Використані джерела:

1. Терлецька І. С. Законопроекування в Україні: теоретико-правові аспекти: Дис... канд. юрид.наук. – Спеціальність 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / І. С. Терлецька. – К., 2011. – С. 3.
2. Законопроекування /О.Л. Копіленко, М.О. Баймуратов, О. В. Богачова та ін.; за ред.: О.Л. Копіленка, О. В. Богачової. – К.: Реферат, 2010. – С. 38.

Рецензент: д.ю.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України Баймуратов М.О.; к.ю.н., доцент Приходько Х. В.

УДК 342.7

Шульц О.А.,

здобувач Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ДИТИНИ

У статті проаналізовано генезис міжнародних стандартів прав дитини.

В статье проанализировано генезис международных стандартов прав ребёнка.

The genesis of the international standards of child's rights is analysed in the article.

Постановка проблеми. Розвиток загальнолюдських цінностей, культурна інтегрованість та взаємозв'язок між суспільствами у ХХ та на поч. ХХІ ст. сприяли розширенню об'єму прав і свобод людини, створенню універсальних міжнародно-правових стандартів, що прискорило розгляд проблеми захисту прав людини не лише на рівні окремих держав, але й на міжнародному рівні - „Права і свободи людини